

ผลการดำเนินงานของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน (Eco-school) กรณีศึกษา โรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น

The Outcome of Eco-School a Case Study of The Schools in Khon Kaen Province

สุจิตตา โยวะผุย (Sujitta Yowapui)* ดร.คงศักดิ์ ธาตุทอง (Dr. Kongsak Thatthong)**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาผลการดำเนินงานของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืนยั่งยืน (Eco-school) ในจังหวัดขอนแก่น และเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาแก่โรงเรียนในจังหวัดขอนแก่น ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูและนักเรียนจากโรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคูและโรงเรียนเทศบาลบ้านตูม ทั้งหมด 827 คน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและครุรวมจำนวน 37 คน และนักเรียนจำนวน 171 คน รวมทั้งสิ้น 208 คน ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งแยกเป็น 2 ส่วนคือ แบบสอบถามเพื่อศึกษารูปแบบของการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาตามกรอบ 5 ด้านของกรมสามัญศึกษา และแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อศึกษาระดับของการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมตามกรอบที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้นใหม่ 8 ด้าน แบบแสดงความคิดเห็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และการสังเกต ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาพรวมของรูปแบบที่ใช้ในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาตามกรอบของกรมสามัญศึกษา 5 ด้าน 1) มีการดำเนินการตกแต่งห้องเรียนและจัดเตรียมห้องเรียน โดยครู นักเรียนและภารโรงร่วมกันจัด 2) มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกหรือทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมโดยการตั้งชมุมนมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและร่วมกันคัดเลือกผู้มีความสามารถด้านสิ่งแวดล้อม 3) มีการสอดแทรกกิจกรรมการอนุรักษ์เข้าไปในการจัดโครงการ กิจกรรมชุมนุม และให้ครูกับนักเรียนในชุมนุมสิ่งแวดล้อมช่วยณรงค์การใช้วัสดุที่ไม่ก่อปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม 4) เน้นการประชาสัมพันธ์ จัดกิจกรรมส่งเสริมความตระหนัก และจัดสอดแทรกในรายวิชาที่เรียน 5) จัดการบริหารข้อมูลข่าวสาร และร่วมกับชุมชนในการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

2. ระดับความคิดเห็นของการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาตามกรอบที่สังเคราะห์ใหม่ 8 ด้าน พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับ “มาก”

3. ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารและครูในโรงเรียนยังต้องการ การพัฒนาทั้งทางด้านทักษะและความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในหลาย ๆ ด้าน และควรได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ

4. ความคิดเห็นของนักเรียน แสดงให้เห็นว่านักเรียนพอใจกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนหลายด้าน และเสนอแนะว่าโรงเรียนควรจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ : ผลการดำเนินงาน โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน (Eco-school)

Key Words : The outcomes, Eco-school

* นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

**รองศาสตราจารย์ ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

This research was to study the Outcome of Eco-school Implementation in Khon Kaen Province and to propose appropriate approaches for Environmental Education process for schools in Khon Kaen. Populations used in this research were 827 of school staff (principals, teachers and students) from Koomnhongku Municipality School and Bantoom Municipality School. Target groups were 208 persons in total (37 principals and teachers and 171 students). Data was collected by conducting interview and observation. Instruments used in this study were 1) questionnaire which divided into 2 parts: the questionnaire to study Environmental Education Management under the five criteria provided by the Department of Secondary Education and the scale questionnaire to study the level of Environmental Education Management under the new eight criteria that have been synthesized by a researcher and 2) Opinions, observation note and Interview Checklist. Content analysis was used to analyze data. It was found that:

1. The Environmental Education Management under the five criteria provided the Department of Secondary Education as follows: 1) classrooms were decorated and cleaned by teachers, students and janitors. 2) students have opportunity to express their opinions or get involved in environmental activities by setting up the Environmental Conservation Group and voted the students who have environmental talented. 3) the conservation activities were included in organizing programs and group activities and encouraging the teachers and students to use environmental friendly materials. 4) the schools focus on disseminating and promoting environmental information by organizing environmental activities to encourage environmental awareness and adopted an integrated curriculum approach to education which incorporates the environment into all subjects. 5) Dissemination of information and co-operating with community to organize environmental activities.

2. The level of opinions on Environmental Education Management under the new eight criteria which have been synthesized by a researcher showed that the overall opinion was in level “Good”

3. The opinions of principals and teachers revealed that school staff should have chance to improve the skill and knowledge in many aspects as well as funding support.

4. The overall opinions of students revealed that they were satisfy with their school in various aspects and schools should organize various environmental activities.

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
 ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง โดยส่งผลกระทบต่อทางตรงและทางอ้อมต่อมวลมนุษยชาติ ภาวะวิกฤติที่แสดงถึงอันตรายที่ใกล้เข้ามา ได้แก่ อุณหภูมิของโลกที่ร้อนขึ้น ชั้นโอโซนที่ห่อหุ้มโลกถูกทำลาย ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ภัยแล้งจัด มลพิษ

ในน้ำ ดินและอากาศ สารพิษอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรมและ ไอเสียจากรถยนต์ ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาที่เกิดจากการที่มนุษย์ได้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างภาวะมลพิษให้เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทั้งสิ้นทั่วโลกต่างตระหนักถึงปัญหาต่างๆ ที่สำคัญเหล่านี้ จึงได้มีความพยายามที่จะแสวงหาความร่วมมือ เพื่อช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ท่ามกลางความพยายามทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศและระดับโลกที่จะ

ดูแลและจัดการสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบสำคัญที่จะแก้ไขปัญหาลingkunganและสร้างสรรค์สังคมที่ยั่งยืนได้คือเราทุกคนต้องถือเอาปัญหาลingkunganเป็นปัญหาของตนเอง

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development: ESD) เป็นอีกแนวทางสำคัญที่ได้รับความสนใจในระดับนานาชาติมากกว่าทศวรรษ โดยเริ่มตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2535 ได้เน้นให้ทุกประเทศเกิดความตระหนักและระมัดระวังเรื่องการพัฒนาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมมากขึ้น พร้อมทั้งได้เสนอแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) เพื่อให้ประเทศต่างๆ ได้ร่วมลงนามเห็นชอบ เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และในปี พ.ศ. 2545 ที่ประชุมสหประชาชาติที่นครนิวยอร์ก ได้มีมติประกาศให้ปี พ.ศ. 2548-2557 เป็นทศวรรษแห่งการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (United Nations Decade of Education for Sustainable Development -DESD) ส่วนในกลุ่มประเทศอาเซียนก็ได้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมศึกษาเช่นกันจึงร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมศึกษาแห่งอาเซียนขึ้นในปี พ.ศ. 2543-2548 และฉบับที่ 2 สำหรับปี พ.ศ. 2549-2553 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2551) ในส่วนของประเทศไทย ได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ และเล็งเห็นว่าการจัดการศึกษาและกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกว่า สิ่งแวดล้อมศึกษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืนในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา เจตคติ ค่านิยม ทักษะ และพฤติกรรม ดังนั้นเพื่อให้ประชากรโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติได้รู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน ต่อมาได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 33 บัญญัติให้มีการจัดทำแผนการศึกษาให้เป็นกฎหมายแม่บทเชื่อมต่อกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นฐานหลักในนโยบายแห่งรัฐ ด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมของประเทศ โดยเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “แผนการศึกษาแห่งชาติ” ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ในระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2545 - 2559) เพื่อเป็นกรอบแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ โดยอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาหลักกรอบแนวคิดและเจตนารมณ์ คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ตามแนวพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรู้เท่าทันโลก เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย รวมทั้งยังมุ่งเน้นให้เกิดการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและการพัฒนาอย่างมีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม (สรรรเสริญ, 2544; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2545)

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น กรมสามัญศึกษาได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน มากำหนดเป็นกรอบให้โรงเรียนต่างๆ นำไปปฏิบัติ และขณะนี้ ได้มีโรงเรียนจำนวนมากได้พยายามพัฒนาโรงเรียนไปสู่การเป็นโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Eco-school) อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาผลการดำเนินงานที่ชัดเจนว่า การดำเนินงานของโรงเรียนต่างๆ ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการดำเนินงานของโรงเรียนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นจังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่โรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคู และโรงเรียนเทศบาลบ้านตุม ซึ่ง เป็นโรงเรียนที่มีการ

ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาที่สามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน ผู้วิจัยจึงใช้กรอบในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาขององค์กรดังต่อไปนี้มาสร้างเป็นเกณฑ์ในการศึกษาวิจัย ซึ่งได้แก่กรอบการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา 5 ด้าน ของกรมสามัญศึกษา (2538) กรอบในการดำเนินงานของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามพันธกิจ 4 ด้าน ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2550) และกรอบของโรงเรียนสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม เฉลิมพระเกียรติของฮอนด้า (2551) มาวิเคราะห์และนำข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเป็นกรอบในการศึกษาโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Eco-school)

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคูและโรงเรียนเทศบาลบ้านตูม
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของโรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคูและโรงเรียนเทศบาลบ้านตูม ที่จะพัฒนาไปสู่การเป็นโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

1. เนื้อหาในการวิจัย

เป็นการศึกษาผลการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Eco-school) การศึกษารูปแบบในการดำเนินงานจะใช้กรอบการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของกรมสามัญศึกษา (2538) จำนวน 5 ด้านโดยเป็นกรอบที่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน ซึ่งประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

- 2) ด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในสถานศึกษา

- 3) ด้านการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชน

- 4) ด้านนโยบายและการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

- 5) ด้านการร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนและเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา

การศึกษาระดับของการดำเนินงาน ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานและแนวทางการปฏิบัติงานด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ผู้วิจัยใช้กรอบที่สังเคราะห์จากกรอบของกรมสามัญศึกษา (2538) ทั้ง 5 ด้าน กรอบของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2550) จำนวน 2 ด้าน และโครงการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม เฉลิมพระเกียรติของฮอนด้า (2551) จำนวน 1 ด้าน รวมทั้งหมดจำนวน 8 ด้าน โดยครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) ด้านการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

- 2) ด้านการส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในสถานศึกษา

- 3) ด้านการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชน

- 4) ด้านนโยบายและการบริหารงานสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

- 5) ด้านการร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับชุมชนและเครือข่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา

- 6) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

- 7) ด้านระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 8) จิตสำนึกและพฤติกรรมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. พื้นที่ในการดำเนินการวิจัย

โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น สังกัดเทศบาลนครขอนแก่น โดยเป็นโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จจนได้รับรางวัลจากการประกวดในโครงการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้มีการนำเสนอผลการ

ดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน และได้รับการยอมรับจากสาธารณะชนเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาไปสู่การเป็นโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Eco-school) จำนวน 2 โรงเรียน คือ

- 2.1 โรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคู
- 2.2 โรงเรียนเทศบาลบ้านตูม

3. ระยะเวลาในการทำวิจัยระหว่างเดือนธันวาคม 2551 - เดือนกุมภาพันธ์ 2552

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Eco-school) กรณีศึกษาโรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคูและโรงเรียนเทศบาลบ้านตูม ซึ่งมีวิธีดำเนินการดังนี้

1. กลุ่มประชากรของโรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคู ได้แก่ ผู้บริหารและครูทั้งหมดจำนวน 30 คน และนักเรียนทั้งหมดจำนวน 412 คน โรงเรียนเทศบาลบ้านตูมมีผู้บริหารและครูทั้งหมดจำนวน 28 คน และนักเรียนทั้งหมดจำนวน 357 คน รวม 827 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามและแบบแสดงความคิดเห็น ประกอบไปด้วยผู้บริหารและครูของทั้งสองโรงเรียนจำนวน 37 คน และนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ห้องละ 15 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสองโรงเรียนจำนวน 171 คน รวม 208 คน

3. กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ คัดเลือกจาก ผู้บริหารและครูที่เป็นแกนนำและรับผิดชอบงานด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนการสัมภาษณ์นักเรียน ผู้วิจัยเป็นผู้เลือกด้วยการเลือกแบบตามความสะดวกประกอบด้วย

3.1 แกนนำผู้บริหารและครูโรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคูจำนวน 3 คน นักเรียน 7 คน

3.2 แกนนำผู้บริหารและครูโรงเรียนเทศบาลบ้านตูมจำนวน 2 คน นักเรียน 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบแสดงความคิดเห็น แบบบันทึกการสัมภาษณ์ และการสังเกต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ลงมือเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ในระหว่างเดือนธันวาคม 2551-เดือนกุมภาพันธ์ 2552 โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบแสดงความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ผู้บริหารและครู ของโรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคูและโรงเรียนเทศบาลบ้านตูม

2. เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบแสดงความคิดเห็นจากกับนักเรียนของทั้งสองโรงเรียนโดยใช้รูปแบบการเลือกแบบเจาะจง ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวนห้องละ 15 คน

3. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้บริหารและครูที่เป็นแกนนำด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนนักเรียนใช้รูปแบบการเลือกตามความสะดวกในการสัมภาษณ์

4. ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตบริเวณโรงเรียน การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาและการแสดงพฤติกรรมของบุคลากรในโรงเรียน

5. ศึกษาเอกสารหลักสูตร โครงการด้านสิ่งแวดล้อม แผนการเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์หาค่าสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

สรุปและอภิปรายผล

1. รูปแบบของกิจกรรมในการดำเนินงาน ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาตามกรอบของกรมสามัญศึกษา

1.1 ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อม
ของโรงเรียนมีการตกแต่งห้องเรียนอาคารเรียน
และบริเวณโรงเรียน ให้มีความร่มรื่น สะอาด สวยงาม
เป็นระเบียบ มีความกลมกลืนกับผังของโรงเรียน และ
การจัดเตรียมห้องเรียนให้สะอาด เป็นระเบียบ สวยงาม
และเอื้อต่อการเรียนการสอนซึ่งมีผู้รับผิดชอบในการ
ตกแต่งคือคณะครูและนักเรียนทั้งหมดหรือนักเรียน
ประจำแต่ละห้องเป็นผู้รับผิดชอบในการตกแต่งและ
จัดเตรียมสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาพงศ์ (2544)
ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานและ
ปัญหาการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน
มัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัด
บุรีรัมย์ พบว่า การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม
ของสถานศึกษามีการปฏิบัติในเรื่อง การจัดกิจกรรม
ในด้านการวางแผนตกแต่งพื้นที่ให้สวยงาม กลมกลืน
กับผังโรงเรียน ปลูกต้นไม้ร่มรื่น เป็นระเบียบ สวยงาม
จัดสนามเป็นระเบียบ จัดพื้นที่ริมถนนและทางเดิน
ร่มรื่น สวยงาม จัดห้องเรียนสะอาดเป็นระเบียบเอื้อ
ต่อการเรียนการสอน เป็นต้น

1.2 ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล
ในโรงเรียน มีการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก
หรือทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมโดยการตั้งชุมนุม
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่การคัดเลือกนักเรียนที่มีความ
สามารถด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ส่วนใหญ่ยังให้
ครูเป็นผู้คัดเลือก สอดคล้องกับนโยบายกรมสามัญ
ศึกษา (2538) ที่ได้กำหนดให้มีการจัดบรรยากาศ
ในโรงเรียนแบบประชาธิปไตย โดยเปิดโอกาสให้ครู
ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น มอบหมายงานให้นัก
เรียนได้แสดงออกในการพัฒนาโรงเรียนให้น่าอยู่
และมีความตระหนักที่จะร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์โรงเรียน
ให้เกิดความประทับใจและมีศรัทธาต่อโรงเรียนมากขึ้น

1.3 ด้านกิจกรรมรณรงค์และรักษา
สิ่งแวดล้อมโรงเรียนมีการสอดแทรกกิจกรรมการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ในโครงการด้านสิ่งแวดล้อม

มากที่สุดตรงลงมาคือสอดแทรกในกิจกรรมชุมนุม
ส่วนการรณรงค์ส่งเสริมการใช้วัสดุที่ไม่ก่อปัญหาต่อ
สิ่งแวดล้อม โรงเรียนมีการดำเนินงานมากที่สุดโดย
ให้ครูและนักเรียนในชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็น
ผู้รณรงค์และประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับงานวิจัย
ของ กุลวดี สุนทรีย์ และคณะ (2549) ที่ศึกษาเรื่อง
การศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา
โรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกง พบว่า
กระบวนการพัฒนาผู้เรียนเพื่อส่งเสริมกระบวนการ
สิ่งแวดล้อมศึกษา จะต้องมีการดำเนินกิจกรรมด้าน
สิ่งแวดล้อมศึกษาควบคู่ไปกับการเรียนการสอนตาม
ปกติของโรงเรียน นั่นคือ กระบวนการเสริมหลักสูตร
ซึ่งได้แก่ การจัดโครงการ การจัดตั้งชุมนุม การสร้าง
เครือข่ายด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น รวมถึงการเปิด
โอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรมด้วย
ตัวเอง เพื่อเกิดการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์
ในการพัฒนากิจกรรมด้วยตัวเอง

1.4 ด้านการบริหารงานสิ่งแวดล้อมใน
โรงเรียน มีการประชาสัมพันธ์นโยบายและข่าวสาร
ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาแก่บุคลากรที่อยู่ในและนอก
โรงเรียน มีการดำเนินงานโดยประกาศให้ทราบตอน
เช้าแถวหน้าเสาธงมากที่สุด และยังมีจัดทำเป็น
เอกสารเพื่อเผยแพร่ด้วย ส่วนการสร้างเสริมครู
นักเรียนให้เกิดความตระหนักในคุณค่าและร่วมกัน
รักษาสภาพแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดำเนินงาน
โดยการจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และจัดกิจกรรม
สอดแทรกในรายวิชาที่สอน รวมถึงการเชิญวิทยากร
มาให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมแก่ครูและนักเรียน
ในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจมากขึ้น
สอดคล้องกับ งานวิจัยของ เสาวนิจ (2537) พบว่า
การประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ
อนุรักษ์ พัฒนาและป้องกันแก้ไขสิ่งแวดล้อมใน
โรงเรียนและชุมชน โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง
และจัดทำเอกสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมออกมาเผยแพร่นั้น
นับว่าเป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียนในตัวเอง
เพราะจะทำให้เกิดการประสานอย่างกว้างขวาง โดย
การประสานงานกับหน่วยงานอื่นในรูปแบบของ

เอกสาร ป้ายนิเทศ เสียงตามสาย ซึ่งแนวทางที่โรงเรียนได้จัดกิจกรรมขึ้นนี้ เป็นสิ่งที่เหมาะสมในการสร้างความตระหนักและจิตสำนึกให้กับประชาชนและชุมชนได้เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

1.5 ด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดให้บริการข้อมูลความรู้ ข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาและการเผยแพร่ผลงานด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนแก่ชุมชน โดยให้ครูและนักเรียนร่วมกันออกเยี่ยมชุมชนเพื่อให้บริการข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการเผยแพร่โดยผ่านตัวนักเรียนไปสู่ครอบครัวและชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมกับโรงเรียน มีการดำเนินงานมากที่สุดโดยการร่วมกิจกรรมการจัดการขยะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเสริฐ (2541) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ที่กล่าวว่า โรงเรียนจะต้องไม่แปลกแยกจากชุมชน โรงเรียนจะต้องร่วมมือกับชุมชน และกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ซึ่งการประสานงานเช่นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติมา (2532) ที่กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงานในโรงเรียนในปัจจุบัน

2. ระดับการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมตามกรอบที่สังเคราะห์ใหม่ 8 ด้าน พบว่าระดับของการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับ “มาก” โดยความเห็นผู้บริหารและครูโรงเรียนเทศบาลคุ้มหนองคู ในด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและชุมชน (\bar{X} =4.36, S.D.=0.78) ด้านระบบการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (\bar{X} = 4.36, S.D.=0.65) และความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนเทศบาลบ้านตูมในด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับที่ 1 คือ ด้านสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา (\bar{X} = 4.87, S.D. = 0.33) สอดคล้องกับงานวิจัยของ

เสนห์ (2539) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสิ่งแวดล้อม ดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อม ช่วยให้บุคลากรในโรงเรียนและชุมชนได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติให้เกิดความรัก ห่วงแหนงสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายหรือนำไปใช้ประโยชน์ในทางที่ไม่เหมาะสม ส่วนความคิดเห็นของนักเรียนทั้ง 2 โรงเรียน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา (\bar{X} = 4.42, S.D. = 0.65) และ (\bar{X} = 4.33, S.D. = 0.81) สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ ทะนงศักดิ์ (2549) ที่ศึกษาเรื่องบทสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนากระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนไทย เสนอไว้ว่า ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนและเน้นกิจกรรมที่เป็นสิ่งใกล้ตัวของแต่ละคน ตามที่เป็นอยู่ ในลักษณะบูรณาการจะช่วยส่งเสริมซึ่งกันและกัน

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางของผู้บริหารและครูในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.1 ปัญหาที่พบในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนของผู้บริหารและครู พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ครูและบุคลากรในโรงเรียนยังได้รับ การอบรม การศึกษาดูงานด้านสิ่งแวดล้อมน้อยเกินไป รวมถึงขาดงบประมาณในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม

3.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของผู้บริหารและครู สรุปภาพรวม พบว่า

3.2.1 ควรมีการพัฒนาความรู้ความสามารถบุคลากรในโรงเรียนมากขึ้น ส่งเสริมการเข้าค่ายสิ่งแวดล้อม และการเชิญวิทยากรเข้ามาให้ความรู้ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น

3.2.2 ควรได้รับการสนับสนุน
ด้านงบประมาณมากขึ้น

3.2.3 บุคลากรและนักเรียน
ทุกคนต้องให้ความสนใจ ร่วมคิดร่วมทำอย่างจริงจัง

3.2.4 มีการดำเนินงานและติดตาม
ประเมินผลเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

**4. ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับ
สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน และข้อเสนอแนะแนวทาง
ของนักเรียนในการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียน
สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน**

4.1 ความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อมใน
โรงเรียนของนักเรียน พบว่า ความคิดเห็นที่นักเรียน
มีต่อสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนในระดับมาก คือโรงเรียน
มีความสะอาด เป็นระเบียบ มีอากาศที่บริสุทธิ์สดชื่น
และมีความสวยงาม ร่มรื่นด้วยต้นไม้ ไม้ดอกไม้
ประดับในบริเวณโรงเรียน

4.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน
ด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาของนักเรียน สรุปภาพรวม
พบว่า

4.2.1 ควรเพิ่มกิจกรรมการปลูก
ต้นไม้มากขึ้น

4.2.2 ควรมีการจัดค่ายสิ่งแวดล้อม
มากขึ้น และจัดให้นักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่

4.2.3 ช่วยกันรักษาความสะอาด
ของโรงเรียน โดยเพิ่มเครื่องมือการทำความสะอาด
ตกแต่งห้องเรียนให้สวยงาม พร้อมกับการรณรงค์
เรื่องการรักษาความสะอาด

4.2.4 จัดกิจกรรมที่ช่วยปลูกฝัง
จิตสำนึก และรักในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
เพิ่มการมีส่วนร่วมของครูและนักเรียนให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีนโยบายที่
ชัดเจน มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
และโรงเรียนกับชุมชนควรร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุน
ด้านงบประมาณ และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้ให้
กับบุคลากรในโรงเรียนเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำผลการดำเนินงานที่ได้จากการวิจัย
ครั้งนี้ มาเป็นแนวทางในการทำวิจัยเพื่อพัฒนา
โรงเรียนอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. 2551. Eco-school
(โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อพัฒนา
อย่าง ยั่งยืน). กรุงเทพฯ : กรม.
กิติมา ปรีดีติโลก. 2532. การบริหาร และนิเทศการ
ศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : อักษรวิพัฒน์.
กุลวดี โรจน์ไพศาลกิจ สุนทรีย์ ธรรมสุวรรณ ลินดา
นาโคปย และคณะ. 2549. ที่ศึกษาเรื่อง
การศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการสิ่งแวดล้อม
ศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำ
บางปะกง. ฉะเชิงเทรา : สถาบันวิจัยและ
พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
ทะนงศักดิ์ คุ่มไชนะ. 2549. บทสรุปและข้อเสนอแนะ
เพื่อพัฒนากระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา
ที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนไทย.
ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
ธนาพงศ์ สุขเกษม. 2544. รายงานการวิจัยเรื่อง
การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานและปัญหา
การจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน
มัธยมขนาดกลาง สังกัดกรมสามัญศึกษา
จังหวัดบุรีรัมย์. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
บริษัทฮอนด้าประเทศไทย. 2551-2552. โครงการ
โรงเรียนสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมเฉลิมพระเกียรติ.
[ม.ป.ท.: ม.ป.พ.].

- ประเสริฐ ศรีอุทธา. 2541. การศึกษาสภาพการจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนมัธยมขนาดกลาง สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสน่ห์ คำสมหมาย. 2539. การจัดกิจกรรมรณรงค์และรักษาสีสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสาวนิจ ทองมูล. 2537. การศึกษาการบริหารงานและพัฒนาสิ่งแวดล้อมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา. 2538. กรอบของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: [ม.ป.พ.].
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. 2545. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2551. แผนหลักสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สรเสรีญ วงศ์ชะอุ่ม. 2544. เศรษฐกิจพอเพียงพื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. นนทบุรี : เพชรรุ่งการพิมพ์.